

การศึกษาผลกระทบของธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราต่อเกษตรกรชาวสวนยางพารา:
กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

The Study of Rubber Industry Impact on Rubber farmers: A Case Study of
Nonsomboon Subdistrict, Muang Buengkan District, Buengkan Province

ทรงศักดิ์ บุญลิ้ม¹ นารา กิตติเมธิกุล²

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ²ที่ปรึกษา
สาขาวิชาการผู้ประกอบการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

E-mail address: rikimaru_ktb@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมของธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราต่อเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราได้รับผลกระทบด้านวัฒนธรรมจากอุตสาหกรรมยางพาราแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้ (1) ผลกระทบทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสวนยางพารามีความแตกต่างจากการทำการเกษตรประเภทอื่น ๆ ที่ต้องทำต่อเนื่องเกือบทุกวันใน 1 รอบปี จึงผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างออกไปทั้งเรื่องการกิน การพักผ่อน รวมถึงการแต่งการค่อนข้างทันสมัย ใช้ของราคาแพงเนื่องจากมีรายได้ค่อนข้างสูงและสม่ำเสมอ (2) ผลกระทบทางด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน ในระยะเริ่มต้นการปลูกเป็นการเรียนรู้จากบุคคลในครอบครัวและผู้มีประสบการณ์มาก่อน ส่วนในระยะให้ผลผลิตเรียนรู้จากสำนักงานสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (3) ผลกระทบด้วยความเชื่อ มีการประยุกต์ความเชื่อจากการทำการเกษตรอื่น ๆ มาสู่การทำสวนยาง (4) ผลกระทบด้านศาสนาไม่ได้รับผลกระทบ (5) ผลกระทบด้านจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีจะมีการกราบไหว้บรรพบุรุษและไหว้เจ้าที่เจ้าทางก่อน เนื่องจากเป็นความเชื่อของบรรพบุรุษซึ่งมีความแตกต่างจากอาชีพอื่น

คำสำคัญ: อุตสาหกรรมยางพารา, ผลกระทบทางวัฒนธรรม, เกษตรกร

Abstract

The research's objective is to study the cultural factors affecting farmers of the rubber industry at Nonsomboon sub-district, Muang Buengkan district, Buengkan province. The study adopts the quantitative research approach. The study finds that 5 elements that affect the rubber industry are: (1) lifestyle impact, (2) knowledge and expertise, (3) faith, (4) religion, and (5) tradition and norm. The lifestyle of rubber

farmers are difference from other types of farmers such as how they live their daily life, their modern dressing, and the luxury goods used because the rubber farmers earn more higher income compared to others. Knowledge and expertise of he rubber plantation, the farmers initially learn from other farmers at the starting stage then from the Office of the Rubber Replanting Aid Fund during the harvest stage. In terms of faith, the farmers adapted faithfulness from other agriculture types of the rubber plantation. Religion has not been changed. Tradition and norm has affect since the predecessors of the rubber plantation since they believe that farmers ought to pay respect to their ancestors and land guardians.

Keywords: Rubber industry, Social and Culture Impact, Farmer

บทนำ

ยางพารา (*Hevea brasiliensis* Mull. Arg.) เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย (กรรณิการ์ ชีระวัฒน์สุข และคณะ, 2555) เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ยางล้อยานพาหนะต่าง ๆ อุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ยางยืดชิ้นส่วนในงานวิศวกรรมและงานก่อสร้างรวมทั้งผลิตภัณฑ์ยางอื่น ๆ อีกมากมาย

ศูนย์วิจัยยางกรมวิชาการเกษตร (2556) กล่าวว่าในอดีตยางพาราสามารถปลูกได้เพียงภาคใต้เท่านั้น แต่ต่อมาพบว่าพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ยังสามารถปลูกยางพาราได้เช่นกัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) จังหวัดที่ปลูกยางมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือจังหวัดบึงกาฬ มีพื้นที่ปลูกประมาณ 733,136 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.30 ของพื้นที่การปลูกในประเทศไทย และ คิดเป็นร้อยละ 16.67 ของพื้นที่การปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง จังหวัดบึงกาฬ (2556) ระบุว่าจังหวัดบึงกาฬมีพื้นที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วทั้งหมด 386,135 ไร่ ในอนาคตทั้งภาครัฐและ

เอกชนตั้งเป้าหมายว่า หากเปิดกรีดยางเต็มพื้นที่ปลูกยางพาราครบทั้ง 8 อำเภอ จะสร้างรายได้ให้จังหวัดบึงกาฬปีละ 36,000 ล้านบาท ด้วยเหตุผลนี้เองทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราในบึงกาฬเข้ามาลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจอุตสาหกรรมยางพารา ปัจจุบันจังหวัดบึงกาฬมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปยางพารามากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งหมด 8 แห่ง ศิริจิต พุ่มหว่า และคณะ (2553) กล่าวว่าเมื่อเกษตรกรสวนยางพาราได้มีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราเป็นจำนวนมากที่อยู่ในรูปแบบการปลูกยางพาราเชิงเดี่ยว จึงก่อให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ อากาศ และมนุษย์อย่างต่อเนื่อง

ตามที่ได้กล่าวข้างต้นอุตสาหกรรมยางพารามีกระทบในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบอันเกิดจากความผันผวนของเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสุขภาพ และผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารความเป็นครอบครัว ความเชื่ออาหารในชุมชน และผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม (สมบุรณ์ เจริญจิระตระกูล, 2554) การศึกษาผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมในพื้นที่ของอุตสาหกรรมยางพารา

จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกยางพารามากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบจากอุตสาหกรรมยางพาราที่มีต่อวัฒนธรรมของชุมชนตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้หลายท่านทั้งความหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” คือสิ่งที่ครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ความเชื่อศิลปะศีลธรรมกฎหมายประเพณี วิทยาการและทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

เฉลียว บุรุษภักดิ์ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” คือวิถีชีวิตทุกด้านของคนทั้งหมดในสังคมซึ่งหมายถึงวิถีกระทำสิ่งต่าง ๆ ทุกอย่างทั้งหมดทั้งสิ้นนับตั้งแต่วิถีกินวิธียู่วิถีแต่งกายวิถีทำงานวิถีพักผ่อนวิถีแสดงอารมณ์วิถีสื่อความวิถีจราจรและขนส่งวิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตลอดจนวิถีแสดงความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตทั้งเครื่องมือเครื่องใช้หรือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อการเหล่านั้นก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไม่ว่าสิ่งของเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่นำมาจากธรรมชาติหรือคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็ตาม

จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกันวัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันทีเช่นมีภาษาเครื่องแต่งกายขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือน ๆ กันสำหรับคนในกลุ่มนั้น

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้ผลิตสร้างขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันในสังคมในการที่จะนำมาใช้เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตหรือเป็นกระสวนแห่งพฤติกรรมเพื่อความสะดวกสบายความเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและเพื่อความมั่นคงของสังคม

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

สุภาคย์ อินทองคง (2540) กล่าวว่าวัฒนธรรมของการทำงานมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ความรู้ (Knowledge) องค์ความรู้ของมนุษย์ยังสามารถแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เรียกว่า วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเป็นกลุ่ม เรียกว่า วิทยาศาสตร์สังคม และความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของมนุษย์ เรียกว่า มนุษย์ศาสตร์
2. องค์พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง กระบวนการและวิธีการที่ใช้ในการสร้างสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรมทางวัตถุและอวัตถุให้เกิดขึ้น
3. องค์ผลผลิต (Artifact) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากองค์ความรู้และการกระทำของมนุษย์ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีผลทั้งในเชิงบวกและลบ

ประเภทของวัฒนธรรม

กรมศิลปากร (2542) ได้แบ่งวัฒนธรรมตามเนื้อหาสาระออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. การดำรงชีพได้แก่วิถีชีวิตการทำมาหากินของประชาชนโดยทั่วไป
2. สังคมและสถาบันสังคมเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันของคนการแสดงออกในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจอุตสาหกรรมการเมืองการปกครอง เป็นต้น
3. ศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมจริยธรรมความเชื่อปรัชญา เป็นต้น
4. สุนทรียศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับความงามรสนิยมศิลปกรรมต่าง ๆ เป็นต้น
5. ภาษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารวรรณคดีเรื่องราวของชนเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น

ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมมนุษย์เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตของมนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้และยังเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมสามารถดำเนินไปได้ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยเจริญรุ่งเรือง และมีความมั่นคงสืบต่อไป ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีชีวิตของมนุษย์การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ตลอดจนความสัมพันธ์ต่อกันของมนุษย์ได้กำหนดขึ้นมาโดยธรรมชาติทางร่างกายหรือโดยสัญชาตญาณดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตของตนเองจึงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญในระดับที่เป็นความเป็นความตายของมนุษย์เลยทีเดียว (กรมศิลปากร, 2542)

การวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ผลกระทบด้านวัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์กับประชาชนในหลายบทบาทด้วยกันทั้งเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม องค์กรชุมชนหรือประชาชนในการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนเมืองค้ประกอบดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของวัฒนธรรมอันดับแรกคือการกำหนดขนาด องค์กรประกอบ และโครงสร้าง โดยเฉพาะวิถีชีวิตของประชากรเพื่อให้การออกแบบวางแผนมีความสอดคล้องกับสภาพของวัฒนธรรม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของ วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งจำเป็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการอพยพและการสร้างถิ่นฐานของประชาชน

2. วัฒนธรรมที่รับได้คือขีดความสามารถในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน รวมไปถึงการแสดงออกถึงความต้องการของประชาชน ถ้าต้องการให้ประสบความสำเร็จประชาชนต้องมีส่วนร่วมรับรู้ เข้าใจ และเห็นด้วยกับลักษณะต่าง ๆ ของโครงการ จึงต้องพิจารณาถึง ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ความต้องการ และจุดมุ่งหมายของประชาชน รวมไปถึงให้โอกาสกับคนกลุ่มน้อยหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3. การส่งเสริมให้เกิดความผูกพันการที่โครงการจะประสบผลสำเร็จได้นั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ แล้ว ยังจะต้องมีแนวทางเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการสร้างขีดความสามารถให้กับประชาชนท้องถิ่นและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบำรุงรักษาโครงการ

ศิริจิต พุงหว่า และคณะ (2553) พบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสวนยางพาราจะมีความแตกต่างจากการทำการเกษตรประเภทอื่น ๆ ซึ่งเจ้าของสวนยางพาราต้องกระทำด้วยตนเองและทำต่อเนื่องเกือบทุกวัน ทั้งนี้การกรีดยางพาราจะต้องออกไปทำกันทั้งสามี ภรรยา และบุตรที่อยู่ในวัยแรงงาน ผู้สูงอายุบางคนก็จำเป็นต้องออกกรีดยาง ซึ่งจะออกกรีดยางในเวลากลางคืนหรือตอนเช้ามืด และรอเก็บยางตอนเช้าถึงเที่ยงซึ่งเป็นเวลาที่ยาวนาน ส่วนองค์ความรู้ชาวบ้านพบว่าเจ้าของสวนยางพารามององค์ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราได้ 3 ทางด้วยกันคือ (1) ร้อยละ 71.4 เรียนรู้จากพ่อ-แม่ ที่มีอาชีพสวนยางพาราอยู่แล้วก็ฝึกสอนให้ (2) ร้อยละ 14.3 เรียนรู้จากญาติของตัวเองโดยเกิดจากตัวเองไม่มีสวนยางพาราตอนเริ่มแรก แล้วไปรับจ้างกรีดยางพาราให้กับญาติ (3) ร้อยละ 14.3 เรียนรู้จากเพื่อนฝูงที่รับจ้างกรีดยางด้วยกัน และผลกระทบทางด้านจารีตประเพณีความเชื่อ พบว่าชาวเกษตรกรสวนยางพาราทุกคนหรือเกือบทุกคนไม่ได้ถือฤกษ์ยามในการปลูกลูกยางพารา เจ้าของสวนยางพาราที่เป็นไทยพุทธ มีการกราบไหว้ขอขมาเจ้าที่ก่อนที่จะทำการเปิดกรีดยางพาราเป็นประจำทุกปี หรือเรียกว่า การไหว้เจ้าที่ เมื่อไหว้แล้วผู้กรีดยางพาราจะมีกำลังใจดีขึ้นโดยเชื่อว่าเจ้าที่จะช่วยคุ้มครองรักษาไม่ให้เกิดอันตรายด้านต่าง ๆ

สมบุญ เจริญจิระตระกูล (2554) กล่าวว่าผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำนาไปเป็นพื้นที่ปลูกลูกยางพารานั้นนอกจากกระทบความเป็นครอบครัวแล้วยังส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมในบริบทของสังคมชาวนาไทย ซึ่งพบว่าวัฒนธรรมการลงแขกเกี่ยวข้าวในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาวนาที่

พบเห็นอยู่ในทุกพื้นที่ในอดีตแต่ในปัจจุบันรูปแบบวัฒนธรรมการลงแขกเกี่ยวข้าวดังกล่าวซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในวิถีชีวิตการผลิตของชาวนาไทย รวมไปถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาของชาวนา ตั้งแต่พิธีแรกข้าว พิธีเกี่ยวข้าว พิธีลาซัง พิธีนำข้าวขึ้นฉาง กำลังสูญหายไปเมื่อธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราเข้ามาสู่พื้นที่ในวงกว้าง

สรุปได้ว่ากรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษาในประเด็นผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม (Culture Analysis) ของธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราที่มีผลต่อพื้นที่ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ทั้งหมด 5 ประเด็นหลักด้วยกันคือ (1) การศึกษาผลกระทบทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตประจำวันของเกษตรกรชาวสวนยางพารา (2) องค์ความรู้ชาวบ้านจะศึกษาในประเด็นที่ชาวสวนยางพารามององค์ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพารามาจากแหล่งใดบ้างและประเด็นที่ (3) ผลกระทบทางความเชื่อ ต่าง ๆ ที่ชาวสวนยางพาราได้ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง (4) ผลกระทบทางด้านศาสนา อยากรวบรวมถึงการเปลี่ยนแปลงระหว่างในอดีตก่อนประกอบอาชีพเกษตรกรสวนยางพาราและหลังประกอบอาชีพสวนยางพารา (5) ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางด้านจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยในครั้งนี้จะดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่วิจัย

กำหนดพื้นที่ ต.โนนสมบูรณ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ เป็นเขตพื้นที่ศึกษาเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ประเภทที่ 3 ตั้งอยู่ในพื้นที่มากที่สุดในจังหวัดบึงกาฬ และด้วยข้อจำกัดงบประมาณ ระยะเวลา จึงทำการศึกษาในเขตพื้นที่ดังกล่าว ดังนั้นในครั้งนี้จะกำหนดพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมรัศมี 5 กิโลเมตรรอบพื้นที่ตั้งของธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราทั้ง 3 แห่งโดยจะศึกษาทั้งหมด 13 หมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลโนนสมบูรณ์ ได้แก่ หมู่ที่ 1 โนนสมบูรณ์ หมู่ที่ 2 บ้านดอนอุดม หมู่ที่ 3 บ้านโคกงาม หมู่ที่ 4 บ้านทองสาย หมู่ที่ 5 บ้านกำแพงเพชร หมู่ที่ 6 บ้านโนนจำปา หมู่ที่ 7 บ้านดงตอง หมู่ที่ 8 บ้านโนนคำภู หมู่ที่ 9 บ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 10 บ้านหนองซ้องคำ หมู่ที่ 11 บ้านโคสะอาด หมู่ที่ 12 บ้านดอนแก้ว และหมู่ที่ 13 บ้านทรายทอง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา คือ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพารา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับยางพาราจึงจะสามารถให้ข้อมูลในลักษณะเจาะลึกได้ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงประเด็นเชื่อถือได้และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ โดยคัดเลือกหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรสวนยางพาราที่มีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อให้สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมจากช่วงเวลาเริ่มต้นในการส่งเสริมการเพาะปลูกยางพาราในปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2558 โดยแบ่งตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านเป็น 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้ (1) กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่มีสวน

ยางตั้งแต่ 40 ไร่ขึ้นไป จำนวน 6 ตัวอย่าง(2) กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่มีสวนยางตั้งแต่ 20-40 จำนวน 8 ตัวอย่าง (3) กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่มีสวนยางตั้งแต่ 20 ไร่ลงมา จำนวน 7 ตัวอย่าง รวมทั้งหมด 3 กลุ่ม 21 ตัวอย่างในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยมีการประสานงานกับผู้นำชุมชนในเบื้องต้นเพื่อให้ทราบถึงผู้ที่อยู่ในข่ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่มและได้มีการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนล่วงหน้าเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เตรียมตัวและมีเวลาว่างร่วมกันก่อนการเก็บข้อมูล ทั้งนี้การเก็บข้อมูลเป็นการให้ข้อมูลโดยสมัครใจ เน้นการสร้างความปรารถนาดีที่มีความเหมาะสมกับการสนทนา และความพร้อมในการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในเขตอำเภอโนนสมบูรณ์ อ.เมืองจังหวัดบึงกาฬ โดยการสนทนากลุ่ม จะแบ่งการสนทนากลุ่มออกเป็น 3 ครั้ง จำแนกตามขนาดของการเพาะปลูกเป็นผู้ปลูกพื้นที่ขนาดใหญ่ หรือมีเพื่อให้มีมีการตรวจสอบซ้ำของผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดจากยางพาราดังนั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่มผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมที่มีความใกล้เคียงกันให้เข้ามาร่วมนอภิปรายถกเถียงกันโดย มีการนำของผู้ทำหน้าที่ผู้ควบคุมการสนทนา (Moderator) และการอภิปรายถกเถียงนั้นเป็นประเด็นที่กำหนดเป็นการเฉพาะขึ้นมา (Greenbaum, 2000)

การเก็บข้อมูลเป็นการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่ต่างบริบทของชาติพื้นที่การเพาะปลูกยางพารา ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ครั้งนี้ได้เปิดโอกาส ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สนทนาได้แสดงความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกันในแต่ละประเด็นต่าง ๆ ที่นักวิจัยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยได้ตั้งแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มทั้งหมด 13 คำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดระเบียบข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนา แล้วนำมาแสดงข้อมูล (Data display) โดยการแยกประเด็นออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่คือประเด็นที่เป็นความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล และประเด็นที่เป็นความจริง จากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเฟ้นข้อมูลเพื่อรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไม อย่างไร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงข้อมูลจากการสัมภาษณ์สนทนา โดยกำหนดเรื่อง (Themes) ที่สะท้อนออกมาจากข้อมูลทั้งหมดว่ามีเรื่องหรือประเด็นอะไรบ้างหรือที่เรียกว่ารหัสหลัก เพื่อให้ทราบถึงมโนทัศน์ (Concepts) ว่ามีกี่เรื่องกี่ประเด็นจากนั้นอ่านข้อมูลว่ามีส่วนไหนที่มีความหมายตรงกันแล้วใส่รหัสย่อย

2. นำเอาข้อมูลที่ได้จากการแตกออกเป็นหน่วย ๆ ที่มีความหมายเฉพาะและใส่รหัสย่อยเอาไว้ก่อนหน้าก็กลับเข้ามารวมเป็นกลุ่ม ๆ ตามความหมายที่บอกเรื่องราวเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลนั้นบอกความหมายแต่ละประเด็น จากนั้นเอาแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นมาเชื่อมโยงกันทั้งหมด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

3. อภิปรายผลและสรุปผล เพื่อให้เห็นภาพรวมของธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราในเขตพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อเกษตรกรสวนยางพาราอย่างไรบ้างกล่าวคือผลที่ปรากฏสามารถเชื่อมโยงกับผลการวิจัยอื่นในประเด็นเดียวกันอย่างไรหรือไม่ และสามารถเชื่อมโยงกับแนวความคิด ทฤษฎีที่มีอยู่อย่างไรบ้าง

ผลการวิจัย

จากกรอบแนวความคิดสามารถสรุปผลการวิจัยตามโครงสร้างของวัฒนธรรมได้ 5 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้ชีวิตประจำวัน มีผลกระทบหลายด้านตั้งแต่การรับประทานอาหารมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งเคยรับประทานอาหารครบ 3 มื้อ แต่เมื่อประกอบอาชีพสวนยางพารา รับประทานอาหาร 2 มื้อ เฉพาะมื้อเที่ยงและมื้อเย็น ส่วนมื้อเช้าไม่ได้รับประทานอาหารเนื่องจากต้องปฏิบัติงานอยู่ในสวนยางพาราและจากแต่ก่อนเคยทำอาหารรับประทานเองที่บ้านแต่เมื่อเวลาน้อยลงก็เริ่มจะซื้ออาหารสำเร็จมารับประทานกันที่บ้าน อีกทั้งเวลาพักผ่อนเมื่อก่อนที่เคยประกอบอาชีพทำนาพักผ่อนในเวลาปกติในช่วงค่ำแต่เมื่อหันมาประกอบอาชีพสวนยางพาราเวลาพักผ่อนก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งช่วงเวลาการปฏิบัติงานสวนยางพาราต้องทำในตอนเวลากลางคืนถึงเวลาเช้า จึงทำให้ต้องพักผ่อนในช่วงเวลากลางวัน

การแต่งกายมีการเปลี่ยนแปลงจากรายได้จากการทำสวนยางพาราทำให้การแต่งกายมีความทันสมัย โก้หรู ตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นและจากรายได้ทีมากขึ้นส่งผลถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวโดย

เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวว่า “เกษตรกรแต่งตัวดี หูหระ เมียน้อยก็มี”

การร่วมกิจกรรมในสังคมก็ดีขึ้นจากแต่ก่อนไม่มีเงินบริจาค แต่ในปัจจุบันมีรายได้จากการทำสวนยางพาราการบริจาคก็มากขึ้นจึงส่งผลดีต่อสวัสดิภาพที่ได้รับความทุกข์มากขึ้น ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น

ประเด็นที่ 2 องค์ความรู้และภูมิปัญญา

ชาวบ้านการถ่ายทอดความรู้การทำสวนยางพาราจาก “คนรอบข้าง แปลงข้างเคียง ผู้รู้ เกษตรกรเพื่อนบ้านใกล้เคียง” และบางครั้งหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพารา จังหวัดบึงกาฬ ได้เข้ามาให้ความรู้และสนับสนุนเงินทุนในการทำสวนยางพาราไม่ว่าจะเป็น ปุ๋ยเคมี หรือ อุปกรณ์การทำสวนยางต่าง ๆ บางส่วนเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในครัวเรือนจาก “พ่อแม่สอนมา” ซึ่งเวลาพ่อแม่เข้าไปปฏิบัติงานในสวนยางพาราก็จะสั่งสอนวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนในการเก็บเกี่ยวผลผลิต และในปัจจุบันพ่อแม่เคยสอนมายังก็ปฏิบัติตามอย่างนั้น แต่ไม่ได้มีการต่อยอดจากองค์ความรู้เดิม ๆ จนกลายเป็นความเคยชินในการทำเกษตรแต่มีช่องทางการเรียนรู้ประสบการณ์มาจาก “ปราชญ์ชาวบ้าน หรือที่เรียกว่า หมอเดิน” ที่มีความรู้และทักษะมากมายจากประสบการณ์จริงของหมอเดินที่ชาวบ้านเรียกขาน ซึ่งจะมีแนวความคิดใหม่ ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้เองทำให้การทำสวนยางพาราในปัจจุบันของตนเองประสบความสำเร็จน้ำยางพาราให้ผลผลิตที่ดี การดูแลรักษาต้นยางพาราทำได้อย่างถูกต้อง รวมไปถึงการใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช

ประเด็นที่ 3 ความเชื่อ สังคมได้มีการประยุกต์ความเชื่อเดิมมาสู่การปลูกยางพาราคือ “การ

ปลูกยางพารามีการถือฤกษ์ถือยาม อย่างเช่น บรรพบุรุษเคยถือวันพฤหัสบดีเป็นวันเปิดกรีดยางพาราเป็นประจำทุกปี หรือที่เรียกว่า การไหว้เจ้าที่เจ้าทางตัวเองก็สืบทอดตามนั้นมาจนถึงปัจจุบัน” และในสวนยางพารามีการตั้งศาลเจ้าปู่ตาไว้ด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับตัวเองและครอบครัว ส่วนเรื่องผีสาวเทวดา ตัวเองมีความเชื่อตามปู่ ย่า ตา ยาย มาโดยตลอด แต่ไม่เคยกลัวผีเวลาต้องปฏิบัติงานในตอนกลางคืนในสวนยางพาราเพราะเชื่อว่าเจ้าที่เจ้าทางปกปักรักษาตัวเองและครอบครัวอยู่เสมออีกทางด้านเกษตรคนหนึ่งกล่าวขึ้นว่า ตัวเองเคยเห็นผีในสวนยางพาราจึงเกิดความกลัวแต่ยังคงสามารถปฏิบัติงานได้เพราะเวลากรีดยางพาราไปกับสามี และตัวเองยังมีความเชื่อ เรื่องผี สาว เทวดา โดยความเชื่อต่าง ๆ ได้รับมาจากการปลูกข้าวในอดีตของตนเอง

ประเด็นที่ 4 ศาสนา จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด 21 ตัวอย่างพบว่านับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่อดีต และในปัจจุบันยังคงนับถืออยู่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้น และชาวไทยพุทธยังคงนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยคือไม่เบียดเบียนคนอื่น มีความขยัน อดทน ในการประกอบอาชีพสวนยางพารา อีกทั้งมีความภาคภูมิใจในอาชีพนี้เป็นอย่างมาก

ประเด็นที่ 5 จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี เกษตรกรรายหนึ่งพูดว่า “การทำสวนยางพาราก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อจารีตประเพณีดั้งเดิมของปู่ ย่า ตายาย ในอดีต อีกทั้งการทำสวนยางพาราก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนใด ๆ ที่เป็นประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา ก็ยังคงปฏิบัติ” อย่างเช่นประเพณีที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกว่า ประเพณีข้าวประดับดิน

ที่เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เจ้าที่เจ้าทาง มีการทำกับข้าวทั้งคาวหวานไปทำพิธีที่สวนยางพาราของตนเอง ส่วนพิธีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา อย่างเช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว ก็ยังคงมีให้เห็นสำหรับเกษตรกรที่ยังคงปลูกข้าวอยู่ในฤดูทำนา ก็ได้มีอุปสรรคต่อการทำอาชีพสวนยางพาราดังกล่าวของเกษตรกรรายหนึ่งว่า “จารีตประเพณีต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษปฏิบัติกันมาก็ยังคงมีให้เห็นและไม่ได้สูญหายไปแต่จะมีให้เห็นน้อยลงเพราะจากเดิมประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพทำนาแต่ในปัจจุบันพื้นที่ทำนาก็ปรับเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราเกือบทั้งหมด”

สรุปผลการวิจัย

เกษตรกรชาวสวนยางพาราในเขตพื้นที่ตำบลโนนสมบูรณ์ยังมีการปฏิบัติตามการบอกเล่าของบรรพบุรุษที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ยังมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อเพิ่มผลผลิตจากยางพารามาอย่างต่อเนื่องจนเคยชิน โดยคำนึงถึงรายได้เป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมาใน 5 ด้านคือ

ผลกระทบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสวนยางพาราจะมีความแตกต่างจากการทำการเกษตรประเภทอื่น ๆ ซึ่งเจ้าของสวนยางพาราต้องกระทำด้วยตนเองและทำต่อเนื่องเกือบทุกวันใน 1 รอบปี ซึ่งแตกต่างกันพืชชนิดอื่นที่มีฤดูกลในการเพาะปลูก ทั้งนี้การกรีดยางพาราจะต้องออกไปทำกันทั้งสามี ภรรยา และบุตรที่อยู่ในวัยแรงงาน ผู้สูงอายุบางคนก็จำเป็นต้องออกกรีดยาง ซึ่งจะออกกรีดยางในตอนเวลากลางคืนถึงตอนเช้า ทำให้เวลารับประทานอาหารและเวลาพักผ่อนเปลี่ยนแปลงไปจากเวลาปกติ

ส่วนการแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ในช่วงที่ราคายางพาราสูงเกษตรกรชาวสวนยางพาราก็สวมใส่เสื้อผ้าแบรนด์เนม โก้หรู ทันสมัย ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งแตกต่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรอื่น ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม เข้าร่วมงานบุญ งานประเพณี ต่าง ๆ เมื่อเจ้าของสวนยางพารามีรายได้จำนวนมากจากการจำหน่ายน้ำยางพาราก็ส่งผลทำให้เวลามีกิจกรรมทางสังคมการทำบุญบริจาคต่าง ๆ มีผู้คนบริจาคจำนวนมาก ส่งผลดีต่อวัดวาอาราม สถานที่ต่าง ๆ มีการปลูกสร้างเจดีย์ ศาลาการเปรียญเพิ่มมากขึ้นแต่ปัจจุบันราคายางพาราดตกต่ำจึงทำให้การบริจาคลดน้อยถอยลงที่เห็นได้ชัดคือช่วงเวลาในการปฏิบัติงานที่ต้องทำในช่วงเวลากลางคืนถึงตอนเช้าจึงส่งผลกระทบต่อภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไปมากจากการที่ต้องปรุงอาหารด้วยตนเองในครอบครัวในเกือบทุกมื้ออาหาร ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นซื้ออาหารสำเร็จรูปมากขึ้นคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 3 ของการรับประทานอาหารในแต่ละวันส่วนช่วงเวลาในการพักผ่อนหลับนอนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน เนื่องจากส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรในสวนยางพาราอย่างเดียว จึงใช้เวลาพักผ่อนเพิ่มเติมในช่วงเวลากลางวัน

ผลกระทบทางด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน ในระยะเริ่มแรกของการเรียนรู้และรับการถ่ายทอดทักษะมาจากบุคคลในครอบครัวและบุคคลที่รู้จักในชุมชนหมู่บ้านเดียวกันที่เคยผ่านการเรียนรู้ในเรื่องยางพารามาก่อน ส่วนในระยะเมื่อยางพาราเริ่มจะให้ผลผลิต (กรีดยางได้แล้ว) ก็เริ่มไปศึกษาจากหน่วยงานของรัฐที่ให้ความรู้เรื่องยางพาราเพิ่มเติมจากสำนักงานสำนักงานกองทุนสงเคราะห์

การทำสวนยางจะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพสวนยางพาราจะมีการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ทุกขั้นตอนและเรียนรู้อยู่เป็นประจำ

ผลกระทบด้านความเชื่อ เกษตรกรชาวสวนยางพารายังคงยึดถือความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมคือเมื่อจะมีการไถปรับแต่งพื้นที่ดินเพื่อทำการเกษตรใด ๆ จะต้องมีการกราบไหว้บรรพบุรุษและไหว้เจ้าที่เจ้าทางก่อนเสมอ เพื่อความเป็นสิริมงคลและเพื่อให้การทำเกษตรได้ผลดีไม่มีอุปสรรคปัญหาอีกทั้งก่อนการกรีดยางพาราจะมีการถือฤกษ์ยามและไหว้เจ้าที่เจ้าทำบ้างไม่ทำบ้างแล้วแต่โอกาสที่สะดวก ซึ่งความเชื่อทั้งสองส่วนนี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมจากบรรพบุรุษคือปู่ย่า ตา ยาย พ่อแม่

ผลกระทบด้านศาสนา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรชาวสวนยางพารายังคงนับถือศาสนาพุทธเหมือนเดิม

ผลกระทบทางด้านจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี การทำสวนยางพาราไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อจารีตประเพณีดั้งเดิมของปู่ ย่า ตา ยาย ในอดีต อีกทั้งการทำสวนยางพาราก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนใด ๆ ที่เป็นประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา ก็ยังคงปฏิบัติส่วนพิธีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา อย่างเช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว ก็ยังคงมีให้เห็นสำหรับเกษตรกรที่ยังคงปลูกข้าวอยู่ในฤดูทำนา ก็ไม่ได้มีอุปสรรคต่อการทำอาชีพสวนยางพารา

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางพารามีการใช้ชีวิตประจำวันแตกต่างจากการประกอบอาชีพอื่น ทำให้เกิดสภาวะไม่สมดุลด้าน

ร่างกายที่ต้องปฏิบัติงานในช่วงเวลากลางวันทำให้สภาวะทางด้านร่างกายและจิตใจได้รับผลกระทบ จึงควรให้เกษตรกรดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ ให้มีความสำคัญในการออกกำลังกายให้เป็นประจำ เพื่อให้ร่างกายสมดุล และการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น จึงควรให้หน่วยงานที่ดูแลทั้งภาครัฐและเอกชนให้คำแนะนำการเก็บออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝากเงิน การซื้อกองทุน รวมถึงการออมในรูปแบบประกันชีวิต เพื่อความมั่นคงทางการเงินของตนเองและครอบครัว

2. ด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรสวนยางพาราได้รับการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้มาจาก 2 แหล่ง จึงควรให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องแจ้งข่าวสารและข้อมูล และช่องทางในการเรียนรู้เพิ่มเติมอื่น ๆ เกี่ยวกับยางพารา ซึ่งมีอีกหลายหน่วยงานที่ให้ความรู้ยางพารา เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร อีกทั้งให้เห็นถึงความสำคัญและมีการพัฒนา “ปราชญ์ชาวบ้าน หรือที่เรียกว่า หมอดิน” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมากด้วยประสบการณ์

3. ด้านความเชื่อ จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีพบว่าเกษตรกรยังมีความเชื่อ จารีต ประเพณีดั้งเดิม ตามบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ดังจะเห็นได้จากการกราบไหว้ขอขมาเจ้าที่เจ้าทางก่อนเริ่มปลูกยางพาราเนื่องจากมีความเชื่อว่าจะมีการกราบไหว้ก่อนยางพาราจะให้ผลผลิตได้ดี หรือ การถือฤกษ์ถือยามก่อนจะเริ่มการกรีดยางพารา เนื่องจากมีความเชื่อว่าจะไม่เกิดอันตรายระหว่างปฏิบัติงานในสวนยางพารา จึงควรให้เกษตรกรอย่างมกมายมากจนเกินไปจนทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เกษตรควร

เห็นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นจริง เช่น การที่จะทำให้อายุยืนยาวได้ และปริมาณมากต้องหมั่นดูแลรักษา บำรุงต้นยางพารา ใส่ปุ๋ย พรวนดินอยู่เป็นประจำ

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดบึงกาฬ. (2556). *พื้นที่ปลูกยางพาราจังหวัดบึงกาฬ*. กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดบึงกาฬ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรมอารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: กรม.
- กรณีการชี้ระมัดระวังและคณะ. (2555). *ความหลากหลายทางพันธุกรรมของยางพาราจากลำดับเบสบางส่วนของยีน*. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จำนงค์ดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). *ศานากับคาถาอาคมพุทธจักร*. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- เฉลียวบุรีภักดี. (2542). *ความหมายวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558, www.UDRU.AC.TH
- ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). *สถิติยางไทย*. ค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558, www.rubberthai.com
- สุภัตรา สุภาพ. (2542). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาคย์ อินทองคง. (2540). *องค์ประกอบของวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2558, www.kb.psu.ac.th
- สถาบันวิจัยยาง. (2556). *ข้อมูลวิชาการยางพารา*. สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล. (2554). *การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารา ความหวังใยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย*. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่.

Name: Mr. Songsak Boomsim

Address: 454 M1 Bungkan-Pungkon Rd., Muang Bung Kan, Bung Kan Province

Education: Master of Business Administration in Entrepreneurship and Innovation

Work: Student of Master of Business Administration in Entrepreneurship and Innovation, Faculty of Business Administration, Khon Kaen University, Nong Khai Campus